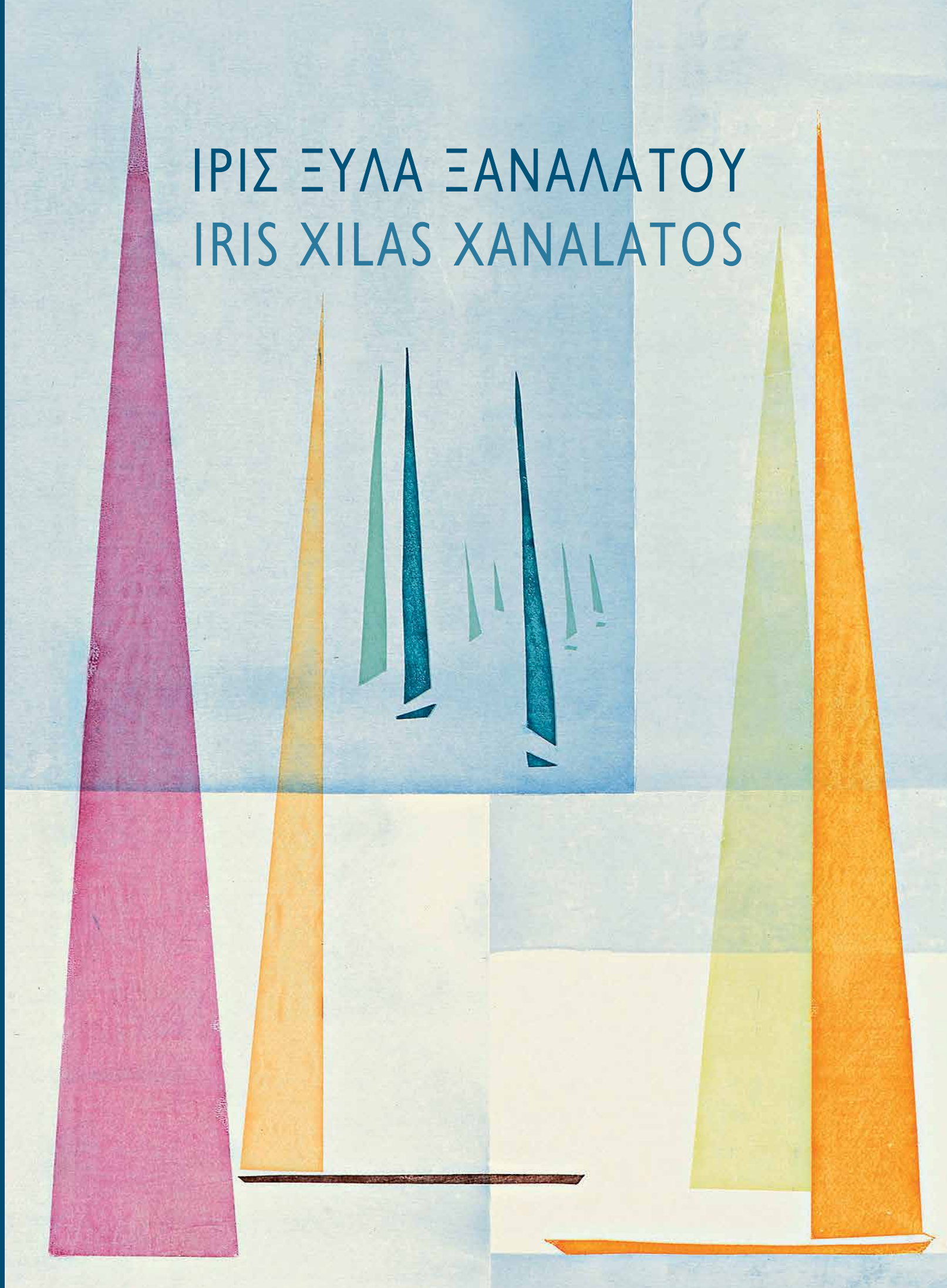

ΙΡΙΣ ΞΥΛΑ ΞΑΝΑΛΑΤΟΥ
IRIS XILAS XANALATOS

ΙΡΙΣ ΞΥΛΑ ΞΑΝΑΛΑΤΟΥ
IRIS XILAS XANALATOS

Η έκδοση πραγματοποιήθηκε με την ευκαιρία της έκθεσης, «Ίρις Ξυλά Ξαναλάτου. Άλλοτε και τώρα. Αναδρομική» που φιλοξενήθηκε στο Μουσείο Μπενάκη, κτίριο οδού Πειραιώς 138 από τις 8 Φεβρουαρίου μέχρι τις 11 Μαρτίου 2018

The catalogue was published on the occasion of the exhibition “Iris Xilas Xanalatos. Once and now. A retrospective” that took place at the Benaki Museum, 138 Pireos str. building from February 8th to March 11th 2018.

ΕΚΔΟΣΗ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Σωκράτης Λούπας

ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ

Αναστασία Καραμάνη
Δρ. Στρατής Πανταζής
Σταυριάνα Δουραχαλή
Δημήτρης Σαλταμπάσης

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ ΚΕΙΜΕΝΩΝ

Δρ. Στρατής Πανταζής
Σταυριάνα Δουραχαλή

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΣΗ ΕΡΓΩΝ

Ηλίας Γεωργουλέας

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ Ι. ΞΥΛΑ ΞΑΝΑΛΑΤΟΥ

Ηλίας Κοσίντας

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΚΑΙ

ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Κώστας Κωστόπουλος

ΕΚΤΥΠΩΣΗ

Γ. Κωστόπουλος Γραφικές Τέχνες

ΒΙΒΛΙΟΔΕΣΙΑ

Μάντης Ι. & ΥΙΟΙ Ε.Ε.

PUBLICATION

EDITOR

Socrates Loupas

TRANSLATION

Anastasia Caramanis
Stratis Pantazis, PhD
Stavriana Dourachali
Dimitris Saltabassis

TEXT EDITING

Stratis Pantazis, PhD
Stavriana Dourachali

ARTWORKS PHOTOGRAPHER

Ilias Georgouleas

PHOTOGRAPHS OF I. XILAS XANALATOS

Ilias Cosindas

ARTISTIC DESIGN

AND LAYOUT

Kostas Kostopoulos

PRINTING

G. Kostopoulos Graphic Arts

BINDING

J. Mandis & Sons

ΕΚΘΕΣΗ

ΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ

Μουσείο Μπενάκη

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ - ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Σωκράτης Λούπας
Ίρις Ξυλά Ξαναλάτου

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Πάυλος Θανάπουλος

ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ

Υιοί Σ. Εφραιμίδη Ο.Ε.

ΓΡΑΦΙΣΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ

Γ. Κωστόπουλος Γραφικές Τέχνες

ΑΝΑΡΤΗΣΗ ΕΡΓΩΝ

MoveArt

EXHIBITION

ORGANISATION

Benaki Museum

CURATORS - EXHIBITION DESIGNERS

Socrates Loupas
Iris Xilas Xanalatos

ARCHITECTURAL DESIGN

Paul Thanopoulos

CONSTRUCTIONS

St. Efraimidis and Sons G.P.

GRAPHIC DESIGN

G. Kostopoulos Graphic Arts

INSTALLATION OF WORKS

MoveArt

ΙΔΙΑΙΤΕΡΕΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ:

Νίκος Παΐσιος
Μαίρη Μιχαηλίδου
Ιδιώτες Συλλέκτες

SPECIAL THANKS TO:

Nicolas Paissios
Mary Michailidou
The Private Collectors

ISBN: 978-960-476-226-2

ISBN: 978-960-476-227-9 (Πανόδετη έκδοση)

- © Έκδοσης 2018 Μουσείο Μπενάκη / Publication 2018 Benaki Museum
- © Έργων Ίρις Ξυλά Ξαναλάτου, Συλλέκτες / Works Iris Xilas Xanalatos, Collectors
- © Κειμένων Συγγραφείς / Texts the Authors

ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ

Κουμπάρη 1, 106 74 Αθήνα
Τ. 210 3671000
www.benaki.gr

BENAKI MUSEUM

1 Koumbari St, 106 74 Athens
T. 210 3671000
www.benaki.gr

Απαγορεύεται η ολική ή μερική ανατύπωση, αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του κειμένου ή της εικονογράφησης του βιβλίου χωρίς την έγγραφη άδεια του εκδότη

Any unauthorised copying or reprinting of the catalogue without the written consent of the publisher is prohibited.

ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΧΟΡΗΓΟΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΜΟΥΣΕΙΟΥ ΜΠΕΝΑΚΗ /
BENAKI MUSEUM OFFICIAL TECHNOLOGY SPONSOR

SAMSUNG

ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΓΕΝΙΚΗ ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΩΝ /
WITH THE KIND SUPPORT OF

ΙΡΙΣ ΞΥΛΑ ΞΑΝΑΛΑΤΟΥ

Άλλοτε και τώρα

Α Ν Α Δ Ρ Ο Μ Ι Κ Η

IRIS XILAS XANALATOS

Once and now

A RETROSPECTIVE

Xilas (Ζωή/ζω).

ΜΟΥΣΕΙΟ ΜΠΕΝΑΚΗ
BENAKI MUSEUM

ΑΘΗΝΑ ATHENS
2018

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

Αιμιλία Γερουλάνου	
Χαιρετισμός	6
Δημήτρης Παυλόπουλος	
Η Ποιητική της Ίριδος Ξυλά Ξαναλάτου	8
Μαίρη Μιχαηλίδου	
Ίρις Ξυλά Ξαναλάτου	10
Σωκράτης Λούπας	
Εισαγωγή	13
Δημιουργός Δύο Κόσμων	13
Η Περίοδος του Λονδίνου – Αφηρημένες Συνθέσεις	16
Πολιτείες και Εργοστάσια	16
Θαλασσινά Τοπία και Ιστιοφόρα Σκάφη	17
Κορμοί, Ξηρασία, Πόλεμος και Ανθρώπινη Μορφή	19
Πουλιά, Πεταλούδες και Άνθη	20
Το ταξίδι συνεχίζεται	20
Ίρις Ξυλά Ξαναλάτου	
Δυο λόγια για την τεχνική μου	33

ΤΑ ΕΡΓΑ

Αφηρημένες Συνθέσεις	37
Πολιτείες και Εργοστάσια	83
Θαλασσινά τοπία και Ιστιοφόρα Σκάφη	111
Κορμοί – Ξηρασία – Πόλεμος – Ανθρώπινη Μορφή	177
Πουλιά – Πεταλούδες – Άνθη	199
ΣΙΑ ΞΑΝΑΛΑΤΟΥ	
Στον «Κάμπο...» μια φορά και ένα καιρό...	227
Χρονολόγιο	235
Κατάλογος εκθέσεων	257
Ανθολόγιο κειμένων	266

C O N T E N T S

Aimilia Yeroulanou	
Preface	7
Dimitris Pavlopoulos	
The Poetics of Iris Xilas Xanalatos	9
Mary Michailidou	
Iris Xilas Xanalatos	11
Socrates Loupas	
Introduction	23
A Creator of Two Worlds	23
The London Period – Abstract Compositions	25
Cities and Factories	26
Seascapes and Sailing Ships	27
Trunks, Drought, War and Human Figure	28
Birds, Butterflies and Flowers	29
The journey continues	30
Iris Xilas Xanalatos	
A few words about my technique	34

THE WORKS

Abstract Compositions	37
Cities and Factories	83
Seascapes and Sailing Ships	111
Tree Trunks – Drought – War – Human Figure	177
Birds – Butterflies – Flowers	199
SIA XANALATOS	
In the “valley...” Once upon a time...	227
Timeline	235
Exhibition list	257
Anthology of essays	268

Εισαγωγή

Καλλιτέχνιδα προσηλωμένη στο όραμα της τέχνης και αφοσιωμένη στην προσωπική της εικαστική γλώσσα, η Ίρις Ξυλά Ξαναλάτου αποκαλύπτει για πρώτη φορά την καλλιτεχνική της διαδρομή με την αναδρομική έκθεση του έργου της στο Μουσείο Μπενάκη και τον ανά χειράς κατάλογο.

Είναι εκ των πραγμάτων αδύνατον να παρουσιαστεί λεπτομερώς, ακόμη και στο πλαίσιο μιας αναδρομικής έκθεσης και του τόμου που τη συνοδεύει, το σύνολο ενός καλλιτεχνικού έργου που εκτείνεται χρονολογικά από τις αρχές της δεκαετίας του 1960 και συνεχίζεται μέχρι σήμερα με εργατικότητα και συνέπεια.

Η επιλογή της Ίριδας Ξυλά Ξαναλάτου «να μιλάει μόνο μέσα από τη δουλειά της»¹ υπήρξε σταθερή από την αρχή της καλλιτεχνικής της πορείας. Απέφυγε την αυτοπροβολή και την υπερβολική έκθεση στη δημοσιότητα, προωθώντας το έργο της αποκλειστικά μέσω εκθέσεων και εκδόσεων. Η ποικιλία θεμάτων που πραγματεύτηκε, δεν αφήνει αμφιβολία πως πρόκειται για μια ζωγράφο και χαράκτρια ευαίσθητη, που απέδωσε εικαστικά τις ιδέες και τα βιώματά της αλλά και όψεις του φυσικού και του σύγχρονου κόσμου. Συνημμένη με την ευαισθησία προς τις εμπειρίες και τις αλλαγές της ζωής υπήρξε και η αλλαγή του καλλιτεχνικού της προσανατολισμού, από την αφαίρεση προς την παραστατικότητα, γεγονός που συνδέεται με την επιστροφή της ζωγράφου από την Αγγλία και την οριστική της εγκατάσταση στην Ελλάδα στις αρχές του 1970.

Δημιουργός Δύο Κόσμων

Η Ίρις Ξυλά Ξαναλάτου γεννήθηκε το 1941 στην Αθήνα, λίγο πριν την εισβολή των γερμανικών στρατευμάτων και την έναρξη της Κατοχής. Κόρη του Αριστείδη Ξυλά και της Μαρίας² και αδελφή του Μιχαλιού Ξυλά, φοίτησε κατά τα πρώτα της μαθητικά χρόνια στο σχολείο «Φίλτσου» της οδού Μηλιώνη στο Κολωνάκι, κοντά στο πατρικό της. Ο Αριστείδης Ξυλάς, από τα Καρδάμυλα της Χίου, συνέχισε την ενασχόληση του πατέρα του με το ναυτικό εμπόριο και ανέπτυξε ναυτιλιακές επιχειρήσεις στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Το 1951 η οικογένεια Ξυλά αναχώρησε για την Αγγλία. Μερικές μέρες από τη μεταπολεμική Αθήνα, που η μικρή Ίριδα συγκράτησε στο Λονδίνο, ήταν «οι περίπατοι στο Ζάππειο, στους Στύλους του Ολυμπίου Διός, στο Α΄ Νεκροταφείο και οι επισκέψεις στο αρχοντικό του Μουσείου Μπενάκη».

1. Στο εξής με εισαγωγικά θα αναφέρονται όσα η καλλιτέχνιδα, με εξαιρετική ευγένεια και γενναιοδωρία, διηγήθηκε στον γράφοντα κατά το διάστημα της συνεργασίας τους για την επιστημονική καταγραφή του έργου και του αρχείου της για την προετοιμασία του καταλόγου και της αναδρομικής έκθεσης στο Μουσείο Μπενάκη. Από την ίδια προέρχονται και οι βιογραφικές πληροφορίες που περιλαμβάνονται στο παρόν κείμενο.

2. Κόρης του Σπυρίδωνα Δασίου (1870 – 1943), δημοσιογράφου της εφημερίδας *Εστία* και νομάρχης με σημαντική προσφορά στην αποκατάσταση των Μικρασιατών προσφύγων.

Η Ίριδα εισάγεται στο σχολείο θηλέων Downe House (κοντά στο Newbury του Berkshire) για να συμπληρώσει τη βασική της εκπαίδευση, όπου και θα παραμείνει εσώκλειστη σε ένα τυπικά αγγλικό, αυστηρό εκπαιδευτικό περιβάλλον. Η απόκτηση διπλής παιδείας (ελληνικής και στη συνέχεια αγγλικής) καθόρισε την προσωπική και καλλιτεχνική της ταυτότητα, γιατί εξοικειώθηκε με την ιστορία και τον πολιτισμό δύο τόπων και, για εκείνη την εποχή, δύο κόσμων.

Στο σχολείο, ως η μόνη ξένη, «μιλάει μόνη της τα ελληνικά, για να μην τα ξεχάσει» και ταυτόχρονα εκδηλώνει τις καλλιτεχνικές της ανησυχίες. Δημιουργεί σχέδια στο χαρτί παράλληλα με τα μαθήματα ή ακόμη και «κρυφά τις νύχτες με το φως ενός φακού, προκαλώντας ερωτήματα στις συμμαθήτριες και το προσωπικό του σχολείου». Το ενδιαφέρον για τα εικαστικά εντείνεται παρά τις αντιρρήσεις των γονέων και την ανησυχία τους για το αβέβαιο επαγγελματικό μέλλον μιας ζωγράφου³. Ο αμοιβαίος συμβιβασμός θα επέλθει με τη συμφωνία για σπουδές στο Ινστιτούτο Παιδαγωγικών Σπουδών Froebel του Πανεπιστημίου του Λονδίνου, όπου η Ίρις θα ειδικευθεί, ως δασκάλα, στην τεχνική της χειροποίητης μεταξοτυπίας. Από τον καθηγητή David Marriott διδάσκεται τη χειρωνακτική μέθοδο δημιουργίας μεταξοτυπίας. Είναι μια μέθοδος κοπιώδης και χρονοβόρα, η οποία όμως παράγει εξαιρετικά αποτελέσματα και μοναδικά αντίτυπα. Ο Marriott, μαζί με την παραδοσιακή τεχνική, υποδεικνύει και πειραματισμούς: με τη χρήση κομμένης πατάτας αντί πινέλου και αραιωμένα ακρυλικά χρώματα αλλά και με τη χρήση ξύλου, των δακτύλων και σφουγγαριού για την εφαρμογή των χρωμάτων σε διάφορα είδη υφασμάτων και χαρτιών.

Μετά την αποφοίτησή της από το Ινστιτούτο Froebel το 1962 η Ίρις ζει στην Αγγλία και την Ελλάδα, την οποία επισκέπτεται συχνά. Κατά τα διαστήματα διαμονής στην Αθήνα εργάζεται στη Χριστιανική Ένωση Νεανίδων (Χ.Ε.Ν.) Κηφισιάς ως νηπιαγωγός. Η παραγωγή καλλιτεχνικού έργου κατά τη δεκαετία 1960 - 1970 χαρακτηρίζεται από το μοίρασμα της ζωής ανάμεσα στις δυο χώρες. Την εποχή αυτή τα έργα της έχουν έντονο το στοιχείο της αφαίρεσης και παρουσιάζονται σε εκθέσεις και στις δύο πόλεις, Λονδίνο και Αθήνα.

Ένα αυτοκινητιστικό ατύχημα (1965) θα καθηλώσει τη ζωγράφο. Την περίοδο της ανάρρωσης και της υποχρεωτικής ακινησίας στρέφεται προς τη δημιουργία έργων μικρών διαστάσεων. Η δραστηριότητα αυτή συνεχίζεται έκτοτε μέχρι σήμερα. Δίπλα σε πίνακες διαστάσεων 100 x 100 εκ. ή 70 x 50 η Ίρις Ξυλά Ξαναλάτου συμπυκνώνει συνθέσεις 20 x 20 εκ. ή και μικρότερες. Δεν πρόκειται για σκίτσα ή σπουδές αλλά για ολοκληρωμένα έργα, τα οποία αναπαράγουν τις ποιότητες και τις ουσίες των μεγαλύτερων τους.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1960, κατά το διάστημα μιας ακόμη διαμονής στην Αθήνα, γνωρίζεται με τον γιατρό Κωστή Ξανάλατο. Σύντομα θα αποφασίσουν τον γάμο και την επιστροφή στο Λονδίνο για τις μεταπτυχιακές σπουδές του Κωστή. Η γέννηση του μοναχογιού τους, Πάρι, θα εμπνεύσει στη ζωγράφο τη δημιουργία νέων αφηρημένων συνθέσεων. Με τη νέα σειρά έργων παγιώνεται και η δίγλωσση υπογραφή της (ελληνικά και αγγλικά): *Xilas* (Ξάν/του), που αντικαθιστά την έως τότε αγγλική: *Xilas*. Ο Κωστής Ξανάλατος, σύντροφος της ζωής της και σταθερός συμπαραστάτης όλης της καλλιτεχνικής της πορείας, έφυγε από τη ζωή το 2015 αφήνοντας δυσαναπλήρωτο κενό.

3. Δεν σώζονται σχέδια εκείνης της εποχής ενώ, ελάχιστα είναι τα υπάρχοντα σπουδαστικά έργα.

Αστικό τοπίο, 1975

Χειροποίητη μεταξοτυπία 2/3, 62 x 92 εκ.

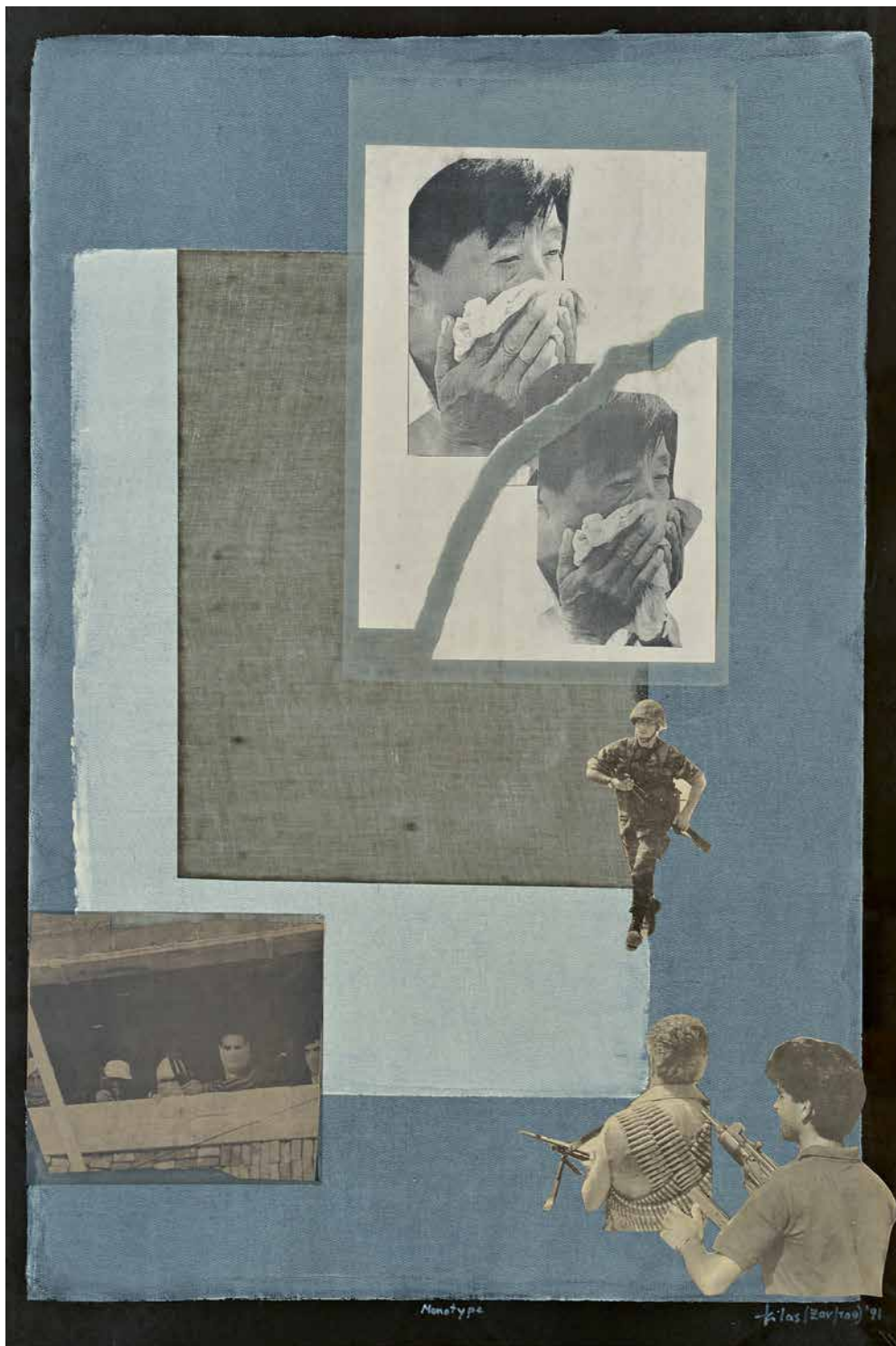
Urban landscape, 1975

Handmade silkscreen print 2/3, 62 x 92 cm

Σπουδή, 1960–65
Χειροποίητη μεταξοτυπία, 42 x 65 εκ.

Study, 1960–65
Handmade silkscreen print, 42 x 65 cm

Πόλεμος, 1991
Μικτή τεχνική σε χαρτί
Μονοτυπία, 80 x 52 εκ.

War, 1991
Mixed media on paper
Monotype, 80 x 52 cm

Πόλεμος, 1991
Μικτή τεχνική σε χαρτί,
μονοτυπία, 80 x 52 εκ.

War, 1991
Mixed media on paper,
monotype, 80 x 52 cm

**ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΝΤΑΙ ΕΝΔΙΑΜΕΣΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ
IN-BETWEEN PAGES ARE OMITTED**

Κατάλογος Εκθέσεων
Exhibition List

**ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΝΤΑΙ ΕΝΔΙΑΜΕΣΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ
IN-BETWEEN PAGES ARE OMITTED**

Ατομικές Εκθέσεις / Solo Exhibitions

- 1964 Φιλοθέη / Filothei, Athens
1967 Φιλοθέη / Filothei, Athens
1968 Ρώμη / Rome, Galleria la Marguttiana
1971 Οξφόρδη / Oxford, Pradevaru Gallery
1972 Αθήνα, Γκαλερί Ροτόντα / Athens, Gallery Rotonda
1975 Αθήνα, βιβλιοπωλείο Γκοβόστη / Athens, Govostis bookshop
1982 Αθήνα, Βρετανικό Συμβούλιο / Athens, British Council
1987 Αθήνα, Βρετανικό Συμβούλιο / Athens, British Council
1992 Αθήνα, Γκαλερί Αργώ / Athens, Argo Gallery
1993 Λευκωσία, Γκαλερί Αργώ / Nicosia, Argo Gallery
1994 Μύκονος, Δημοτική Πινακοθήκη / Mykonos, Municipal Gallery
1995 Μόλυβος, Δημοτική Πινακοθήκη / Molivos (Lesvos), Municipal Gallery
1996 Αθήνα, Γκαλερί Αργώ / Athens, Argo Gallery
1997 Χίος, Δημοτική Πινακοθήκη / Chios, Municipal Gallery
1998 Σύρος, Πνευματικό Κέντρο / Syros, Cultural Centre
1999 Μόλυβος, Δημοτική Πινακοθήκη / Molivos, Municipal Gallery
2000 Αθήνα, Γκαλερί Αργώ / Athens, Argo Gallery
2003 Μύκονος, Δημοτική Πινακοθήκη / Mykonos, Municipal Gallery
2004 Αθήνα, Κολλέγιο IST / Athens, IST College
2005 Χανιά / Chania, Crete
2008 Αθήνα, Γκαλερί Αργώ / Athens, Argo Gallery
2008 Μύκονος, Δημοτική Πινακοθήκη / Mykonos, Municipal Gallery
2010 Σύρος, Πνευματικό Κέντρο / Syros, Cultural Centre
2010 Μόλυβος, Δημοτική Πινακοθήκη / Molivos, Municipal Gallery
2011 Αθήνα, Γκαλερί Αργώ / Athens, Argo Gallery
2011 Σπέτσες, Ποσειδώνιο / Spetses, Posidonio
2013 Σπέτσες, Γκαλερί Ακρόπρωρο / Spetses, Akroproro Gallery
2015 Άνω Σύρος / Ano Syros
2016 Σαντορίνη, Μέγαρο Γκύζη / Santorini, Megaron Gyzi